

ΠΗΛΙΝΟΙ ΕΞ ΑΤΤΙΚΗΣ ΠΙΝΑΚΕΣ

(Πίνες 11)

Ότε πλέον ἢ πρὸ εἰκοσαετίας ὁ Benndorf καταστρώων τὸν κατάλογον τῶν μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου γνωστῶν πηλίνων πινάκων μετὰ γραφῶν (Griechische und Sicilische Vasenbilder, σελ. 16) ἐγνώριζεν ἡμῖν τότε τὸ πρῶτον ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μετεχειρίσθησαν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν πηλὸν εἰς κατασκευὴν πινάκων καὶ ὅτι καὶ τούτους καθ' ἕνα τρόπον καὶ τὰ ἀγγεῖα ἔγραφον, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦν ἐλάχιστος, ἤτοι μόλις δέκα καὶ τρεῖς. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἠϋξήσεν ἔκτοτε σφόδρα, πρὸ πάντων μὲν διὰ τῆς παρὰ τὴν Κόρινθον¹ ἀνευρέσεως ἑκατοντάδων θραυσμάτων, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ εἰς φῶς ἐλθόντων ἐν διαφόροις σκαφαῖς.

Οἱ πλείστοι τῶν ἐν λόγῳ πινάκων εἶναι μικροὶ τὸ μέγεθος, ἀλλ' αἱ ἐπ' αὐτῶν γραφαὶ ἀποτελοῦσιν ἐν τι ἔσλον, αἱ δὲ κατὰ τὸ ἄνω μάλιστα χεῖλος τῆς πλίνθου τοῦ πίνακος ὁπαὶ μαρτυροῦσιν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τινων ἀρχαίων εἰκόνων (Benndorf ἔ. ἀ. σελ. 13) ὅτι συνείθιζον νὰ κρεμῶσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ἱεροῖς, ἐνίοτε δὲ καὶ νὰ τοὺς προσηλωσῶσι. Προσηλωμένον λ. χ. πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν τὸν τοῦ Λούβρου πίνακα τὸν εἰκονίζοντα τὸν παρὰ τὸν νεκρὸν θοῖνον (Benndorf πίν. 1, Rayet καὶ Collignon ἔ. ἀ. σελ. 143) ἕνεκα τοῦ τρόπου τῆς τοποθετήσεως τῶν ὁπῶν, ἐκ δὲ τῆς γραφῆς αὐτοῦ ἀνάγκη νὰ εἰκάζωμεν ὅτι οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἢ ἐν οἰκογενειακῷ τινι τύφῳ ἤρμοζε νὰ ἦναι τοποθετημένος.

Πλὴν ὁμως τῶν πολυαριθμῶν τούτων πινάκιδων, ἅς ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν ὡς ἀναθήματα δυ-

νάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν, ὑπάρχει καὶ ἑτέρα τις τάξις, μέχρι τοῦδε ὀλίγα ἀριθμοῦσα παραδείγματα, πινάκων ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐκείνων διὰ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ πάχους αὐτῶν διακρινομένων καὶ ἀρχικῶς πρὸς τινα ἀρχιτεκτονικὸν σκοπὸν προωρισμένων. Παράδειγμα τούτου τοῦ τρόπου εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Benndorf ἐν τούτῳ τῷ περιοδικῷ (1887 σελ. 114 καὶ ἔξ. πίν. 6) μετ' εἰκόνος δημοσιευθὲν πίνακος θραῦσμα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, ὅπερ ἐσχάτως ἔτι μᾶλλον συνεπληρώθη διὰ τῆς εὐρέσεως καὶ ἐτέρου θραύσματος (Athen. Mittheil. XIII σελ. 228) ὥστε νῦν τὸ ἔσλον ὕψος τῆς πλίνθου εἶναι σχεδὸν 0,70. Τῶν στενῶν πλευρῶν τῆς πλίνθου μόνον ἡ ἀνωτέρα ἦτο τὸ πάλαι ὄρατὴ καὶ τούτου ἕνεκα καὶ μόνον αὕτη κεκοσμημένη, αἱ λοιπαὶ στεναὶ πλευραὶ εἶχον ἀφελθῆ ἀκατέργαστοι καὶ ἀνώμαλοι, ὥστε προδήλως δὲν ἐφάνιντο (Ἐφ. Ἀρχ. 1887 σελ. 117 καὶ 124). Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ φαντασθῶμεν καὶ τοῦτον τὸν πίνακα μετ' ἄλλων ὁμοίων ἐν τινι θωρακείῳ ἐνιδρυμένον, κατὰ δὲ τὰς πλαγίας στενάς αὐτοῦ πλευρὰς ὑπὸ οἰονεὶ ξυλίνων ἢ λιθίνων παραστάδων, ὡς ὑπὸ πλαισίου, περιβεβλημένον. Πολὺ δὲ μᾶλλον καταφανεστέρᾳ εἶναι ἡ χρῆσις τοιούτων πινάκων πρὸς τινα ἀρχιτεκτονικὸν σκοπὸν ἐν τοῖς θραύσμασι δύο μεγαλύτερων σειρῶν, ὧν αἱ γραφαὶ εἰκόνιζον τὰ τῆς ταφῆς ἐν γένει· εὐρέθησαν καὶ ταῦτα ἐν Ἀθήναις ὀπισθεν τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζηκώστα, καὶ εἶναι νῦν κτῆμα τοῦ ἐν Βερολίῳ Μουσείου (Furtwängler, Vasensammlung I σελ. 315), μόλις δὲ πρὸ ὀλίγου καὶ μόνον ἐν μέρει ἐδημοσιεύθησαν εἰκόνες αὐτῶν (Gazette Archéol. XIII σελ. 225). Τὸ ὕψος ἐκάστης πλίνθου εἶναι 0,37, τὸ μῆκος 0,43 περίπου καὶ τὸ πάχος των 0,025-0,037 Γ. Μ. « οὐδὲν δὲ παρατηρεῖται ἐπ' αὐτῶν τὸ μαρτυροῦν

¹ Παράβ. Furtwängler, Beschreibung der Vasensammlung I σελ. 47, Rayet καὶ Collignon, Céramique grecque σελ. 144, Collignon ἐν τοῖς Monuments grecs II ἀριθ. 11-13 καὶ τὴν ἐκεῖ βιβλιογραφίαν.

ὅτι ἦσαν προσηλωμένοι ἐπὶ τινος τοίχου ἢ ἄλλης τινὸς ἐπιφανείας ἢ ὅτι συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλους οἱ πίνακες», ὅθεν ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ὡς λέγει ὁ Furtwängler «ὅτι ἦσαν ἐντεθειμένοι ὡς μετόπιστι ἐν ἐντομῇ λιθίνου τοίχου, ἀν τῷ ὄντι ἦσαν ποτε σταθερῶς ἰδρυμένοι» (Furtwängler ἔ. ἀ. ἀριθ. 1811-1826).

Ὅσον ἐγὼ οἶδα, μέχρι τοῦδε δὲν ἐγένοντο γνωστὰ ἕτερα παραδείγματα τούτου τοῦ τρόπου τῶν πινάκων· τὸ πολὺ πολὺ ἠδυνάμεθα ὡς τοιαῦτα ἀκόμη νὰ ἐκλάβωμεν καὶ τὰ παρὰ Benndorf (ἔ. ἀ. σελ. 121, πίν. 2) ἀπεικονισμένα θραύσματα, τὰ ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Κοπεγχάγης, ἕνεκα τοῦ μεγέθους αὐτῶν, εἰ καὶ τότε τὸ μικρὸν αὐτῶν πάχος (0,017 Benndorf ἔ. ἀ. σελ. 17) θὰ ἦτο παράδοξον. Καλὸν λοιπὸν ἐνόμισα νὰ ἐλκύσω τὴν προσοχὴν τῶν συναδέλφων ἐπὶ τὰ λείψανα ὁμοίων τινῶν ἀρχιτεκτονικῶν πινάκων, ἅτινα ἢ Ἀρχ. Ἐταιρία κέκτηται, ἄλλως τε καὶ διότι τῶν θραυσμάτων τούτων ἐν φαίνεται μοι ἔχον ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα. Καὶ ἐπὶ τούτων τῶν πινάκων (ὧν αἱ γραφαί, ὡς καὶ αἱ τῶν τοῦ ἐν Βερολίῳ Μουσείου, εἶναι μελανόμορφοι) εἰκονίζοντο ὡσαύτως θρήνοι καὶ ταφαί.

1^{ον}. Σφίζεται ἡ ἄνω δεξιὰ γωνία τοῦ πίνακος (Καταλ. ἀγγείων ἀριθ. 4230 = Θ. Π. 283). Ἐυρέθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ὁδὸν ἐλαιοτριβείων καὶ ἠγοράσθη παρὰ τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας κατὰ τὸ 1884^{ον} ἔτος· πλάτος αὐτοῦ 0,29, ὕψ. 0,21, πάχος 0,032. Ἡ κυρίως πλίνθος πεποιήται ἐξ ἐπιεικῶς μὴ καθαρῆ καὶ χονδροειδοῦς πηλοῦ, ἐφ' οὗ εἶναι ἐπιτεθειμένον ἕτερον ἰκανῶς λεπτοῦ πηλοῦ στρώμα, ἐφ' οὗ καὶ ἡ γραφή. Ἡ ἀπεικόνισις τούτου τοῦ θραύσματος (πίν. 11) καθιστᾷ περιττὴν πᾶσαν λεπτομερεστέραν αὐτοῦ περιγραφὴν· παρατηρῶ μόνον ὅτι τὸ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀποτριβέν ἐρυθρὸν καὶ μέλαν χρῶμα συνεπληρώθησαν ἐν τῇ ἀπεικονίσει κατὰ τὰ σφζόμενα ἀσφαλῆ ἴχνη. Παράξενον εἶναι ὅτι τὸ ἐγγάρκτον κόσμημα τοῦ ἱματίου τοῦ ἐδῶ ἀνδρὸς, ἀπ' ἀριστερῶν γινομένης τῆς ἀριθμήσεως, ἐκαλύφθη ὑπὸ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος, ὃ ἐχρήσατο ὁ τεχνίτης κατόπιν πρὸς τὴν γραφὴν. Παράδοξος δὲ ἐπίσης καὶ οὐχὶ κατὰ φύσιν βεβαίως εἶναι καὶ ἡ ἀπεικόνισις τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς προελθοῦσα ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς ἐλλείψεως

χώρου. Ἡ παράστασις οὐδὲν ἔχει τὸ ἀηθές· ὀκτῶ κατὰ ζεύγη ἄνδρες ἴστανται πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένοι καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην ἔχοντες ἐξάρχονται τοῦ θρήνου· ἡ χειρονομία αὕτη, ἣτις καὶ ἐν παραστάσει τῆς προθέσεως εὕρηται (παράβ. π.χ. Furtwängler ἔ.ἀ. ἀριθ. 1887-1889, 3999 καὶ τὸν μνημονουθέντα ἄνωτέρω πίνακα τοῦ Λούδρου) θὰ ἦναι ἐκείνη, ἣν καὶ ὁ Εὐριπίδης¹ μνημονεύει καὶ περὶ ἧς ὁ τε Benndorf (ἔ. ἀ. σελ. 34 καὶ 181) καὶ ὁ Pottier (Étude sur les lecythes blancs, σελ. 58) κάμνουσι λόγον· ἀμφιβάλλω ὅμως ἀν δικαιώμεθα νὰ ταυτίσωμεν αὐτὴν πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ληκύθων καὶ ἀλλαχοῦ συχνὰ ἀπαντῶσαν προέκτασιν τῆς χειρὸς, ἣτις ὅλως αὐθαίρετον σχῆμα δύναται νὰ ἦναι. Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς, τῆς ὑπὲρ τὴν παράστασιν καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ θραύσματος διηκούσης, ἔσται ἡμῖν κατωτέρω ὁ λόγος.

2^{ον}. Ἡ κάτω δεξιὰ γωνία (Καταλ. ἀγγείων ἀριθ. 4232 = Θ. Π. 285). Ἐυρέθη πιθανῶς καὶ τοῦτο τὸ θραῦσμα ἐνθα καὶ τὸ προηγουμένον, ἠγοράσθη δ' ἐπίσης ὑπὸ τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1884)· ὕψος 0,315, πλάτος 0,215, πάχος 0,034. Καὶ τούτου ὁ πηλὸς εἶναι ἀκάθαρτος καὶ χαλικίῳ πλήρης, πλὴν τοῦ ἐπιτεθειμένου στρώματος (πάχος αὐτοῦ 0,004) οὗ ὁ πηλὸς ὡσαύτως εἶναι λεπτὸς ἐρυθρός. Εἰκονίζονται δὲ τρία ζεύγη ἀνδρῶν (αἱ κεφαλαὶ ἐξέλιπον) τὸ ἱμάτιον περιβεβλημένων καὶ πρὸς τὰριστερὰ βαδιζόντων· τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἔχουσι πρὸς τὰ κάτω κεκλιμένην καὶ ἐν μέρει τῷ ἱματίῳ κεκαλυμμένην, τὴν δὲ δεξιὰν, καθ' ὅσον σφίζεται, ὑψωμένην. Αἱ παρυφαὶ τῶν ἱματίων τῶν κοσμοῦνται δι' ἐγγαράκτων κοσμημάτων, αὐτὰ δὲ τὰ ἱμάτια εἶναι γεγραμμένα, ὡς συνήθως, δι' ἐρυθροῦ καὶ μέλανος χρώματος, ὑπὸ δὲ τὴν παράστασιν γέγραπται κατὰ τὴν πρὸς τὰριστερὰ φερὰν μαίανδρος 0,025 περίπου πλάτους μεταξύ δύο μελαινῶν γραμμῶν, δεξιὰ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν τῆς πλίνθου ἐπίσης δύο μέλαινα γραμμαί, ὡς καὶ ἐν τῷ ἀπεικονισθέντι θραύσματι.

3^{ον}. Ἡ ἀριστερὰ κάτω γωνία (Καταλ. ἀγγείων 4233 = Θ. Π. 286). ἠγοράσθη κατὰ τὸ

¹ Ἀλκυστ. στίχ. 780 «οὐδ' ἐξέτενα χεῖρα ἀποιμύζων ἐμὴν δέσποιναν.» - Ἰκέτιδ. στίχ. 776 «ἀλλ' εἶεν αἴρω χεῖρα ἀπαντήσας νεκροῖς.»

αὐτὸ ἔτος καὶ παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, παρ' οὗ καὶ τὸ προηγούμενον· ὕψος 0,215, πλάτος 0,155, πάχος 0,028. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ θραύσματι ἐπὶ τοῦ βανουσιωτέρου πηλοῦ, ἐξ οὗ κυρίως εἶναι πεποιημένη ἡ ὄλη πλίνθος, εἶναι ἐπιτεθειμένον στρωμα πηλοῦ λεπτοτέρου πάχους 0,003 - 0,001. Σφύζεται τὸ κατώτερον μέρος δύο ζευγῶν πρὸς τὰ δεξιὰ βαδίζόντων ἀνδρῶν ὁμοιοτάτων τοῖς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 περιγραφέντος θραύσματος, πρὸς ὃ συμφωνεῖ τοῦτο τὸ θραῦσμα καὶ κατὰ τὸν μαϊάνδρον καὶ κατὰ τὰς μελαίνας γραμμὰς κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄψιν τῆς πλίνθου.

4^{ον}. Θραῦσμα τοῦ ἀνωτέρου μέρους πλίνθου ἐκ καλοῦ ἐρυθροῦ πηλοῦ πεποιημένης· ὕψος 0,10, πλάτος 0,11, πάχος 0,025. Εὐρέθη ἐν Ἀθήναις παρὰ τὴν ἀγίαν Τριάδα καὶ ἠγοράσθη ὑπὸ τῆς Ἐταιρίας Πέριουσι (Κατάλ. ἀγγείων ἀριθ. 4300). Ἄνω ὑπάρχει κατὰ τὴν πρὸς ἀριστερὰν φορὰν μαϊάνδρος πλάτους 0,015 ὑπὲρ δὲ τὸν μαϊάνδρον χώρος ἄγραφος. Ἡ ἄνω ὄψις τῆς πλίνθου δὲν σφύζεται. Τῆς παραστάσεως σφύζεται μόνον πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὰ κάτω ἰπτάμενον πτηνὸν πρὸ τοῦ ὁποίου ἀπωτέρω πρὸς τὰ δεξιὰ εὐρηται ἡ ἐπιγραφή APITA ἔτι δ' ἀπωτέρω πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὰ κάτω διακρίνεται ἡ κεφαλὴ γυναικός, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τοῦ ὠτός λευκῷ χρώματι γεγραμμένου. Τὸ πρόσωπον καλύπτεται ὑπὸ τοῦ λαιμοῦ ἵππου, οὗ ὡσαύτως ἐλάχιστον μέρος σφύζεται· λευκὸς ἦν οὗτος γεγραμμένος, ἡ δὲ χαίτη αὐτοῦ διὰ λευκῶν καὶ ἐρυθρῶν ἐναλλάξ λεπτῶν κυματοειδῶν γραμμῶν. Εἰκονίζετο προδήλως ἡ ἐκφορὰ. Πτηνὸν φέρεται ἀπεικονισμένον καὶ ἐν τινὶ τῶν θραυσμάτων τοῦ ἐν Βερολίῳ Μουσείου (Furtwängler ἔ. ἀ. ἀρ. 1826).

5^{ον}. Ἀριστερὰ ἄνω γωνία (Κατάλ. ἀγγείων ἀριθ. 4301). Εὐρέθη ἔνθα καὶ τὸ προηγούμενον καὶ ἠγοράσθη συγχρόνως· ὕψος 0,105, πλάτος 0,10, πάχος 0,028· πηλὸς καλὸς ἐρυθρός. Τῆς παραστάσεως σφύζεται τὸ ἀνώτερον μέρος πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένου πωγωνοφόρου ἀνδρός, ὅστις ἄπτεται τῆ χειρὶ τῆς κεφαλῆς, ἐν ᾧ ἀνοίγει τὸ στόμα εἰς θρηνηφθίαν· ἡ γενειὰς εἶναι ἐρυθρῷ χρώματι γεγραμμένη· ὀλίγον τι χαμηλότερα διακρίνεται καὶ δευτέρα τις κεφαλὴ, ἧς ὅμως μόνον τὸ ἀνώτερον μέρος σφύζεται, καὶ περαιτέρω πρὸς τὰ δεξιὰ τὰ ἔχνη καὶ τρίτης τινὸς κεφαλῆς.

6^{ον}. Θραῦσμα (Κατάλ. ἀγγείων ἀριθ. 4302). Εὐρέθη ἔνθα καὶ τὸ προηγούμενον καὶ ἠγοράσθη συγχρόνως· ὕψος 0,115, πλάτος 0,095, πάχος 0,027· ὁ πηλὸς αὐτοῦ καλὸς ἐρυθρός. Σφύζεται τὸ κατώτερον μέρος ἰσταμένου καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένου ἀνδρός, περιβεβλημένου δὲ ἱμάτιον, ἔπερ ἐν μέρει ἦτο δι' ἐρυθροῦ χρώματος γεγραμμένον· ὅπισθεν διακρίνεται μέρος ἐνδύματος ἐγγράρακτα φέροντος κοσμήματα, δευτέρας τινὸς βεβαίως μορφῆς λείψανον.

7^{ον}. Θραῦσμα (Κατάλ. ἀγγείων ἀριθ. 4303). Εὐρέθη ὡσαύτως ἔνθα καὶ τὰ τρία προηγούμενα καὶ ἠγοράσθη συγχρόνως· ὕψος 0,10, πλάτος 0,11, πάχος 0,027. Πηλός, οἷος ὁ τοῦ προηγούμενου. Σφύζεται τὸ κατώτερον μέρος δύο ἰσταμένων καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένων μορφῶν, γυναικὸς τινός, ὡς ἡ λευκὴ χεὶρ δεικνύει, καὶ ἐτέρας τινὸς μορφῆς, ἧς μόνον ἐλάχιστα διεσώθησαν ἔχνη. Τὰ ἐνδύματα πλὴν τοῦ μέλανος δεικνύουσι καὶ ἐρυθροῦ χρωματισμοῦ ἔχνη.

Προδήλως ἔχομεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ἐν τοῖς ἄνω περιγραφεῖσι θραύσμασι δύο μειζόνων, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένων (1-3 καὶ 4-7) παραστάσεων τὰ λείψανα· καὶ ὁ τόπος τῆς εὐρέσεως αὐτῶν, καὶ τὸ πάχος τῶν πλίνθων τῶν καὶ ἡ ἐπεξεργασία τούτων εἰς τοῦτο μᾶς ἄγουσιν ἀναγκαιῶς τὸ συμπέρασμα, οὐδεὶς δὲ ὑπάρχει λόγος βιάζων ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν πλείονα τῶν δύο τούτων (1-3 καὶ 4-7) συμπλεγμάτων· αἱ παραστάσεις ὅμως ἦσαν καὶ ἐνταῦθα ἀρκετὰ ἐκτενεῖς ὅπως καὶ αἱ τῶν δύο ζωοφόρων τοῦ ἐν Βερολίῳ Μουσείου. Καὶ τὰ μὲν ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 3 τεμάχια ἴσως εἰσὶ τῆς αὐτῆς πλίνθου μέρη· τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 ἦν μέρος ἐτέρας πλίνθου καὶ ἐκτὸς τῶν κατὰ διαφόρους θέσεις ἐστραμμένων χορῶν τῶν θρηνηφθόντων, ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν τῷ μέσῳ ὑπῆρχε τοῦλάχιστον μία ἔτι παράστασις ἢ τῆς προθέσεως· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κολοβὴ ἐπιγραφή τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 θραύσματος ὑποδηλοῖ ὅτι πάλαι ποτὲ πλείονες ἦσαν αἱ ἐν λόγῳ πλίνθοι αἱ τὴν συνέχειαν ἑνὸς τινος ὄλου ἀποτελοῦσαι. Τὰ ὑπ' ἀριθ. 4-7 περιγραφέντα θραύσμακτα ἠδύναντο ἐν ἀνάγκῃ νὰ ὑποτεθῶσιν ὡς μέρη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πίνακος, ἐν ᾧ εἰκονίζετο ἡ ἐκφορὰ, ἀλλὰ καὶ τότε ἔπρεπε ἐπίσης νὰ δεχθῶμεν κατ' ἀναλογίαν τὴν ἐκ πλειό-

νων ὁμοίων πινάκων συγκρότησιν ἑνός τινος ὄλου.

Ἰπῆρχον λοιπὸν ἐν Ἀθήναις χρόνοι (τὸ ὅτι δὲ πάντες οὗτοι οἱ πίνακες, ὧν τὰ περισωθέντα θραύσματα ἀνωτέρω περιεγράψαμεν, τῶν αὐτῶν εἰσι χρόνων προϊόντα, τῶν χρόνων δηλ. τῆς ἀκμῆς τῆς μελανομόρφου ἀγγειογραφίας, οὐδεμιᾶς χρῆζει ἐνταῦθα ἀποδείξεως) ὑπῆρχον, λέγομεν, ἐν Ἀθήναις χρόνοι, καθ' οὓς ἐπεκράτει ἡ συνήθεια μακρὰς ζωοφόρους ἐκ πηλίνων πινάκων συνισταμένας διὰ νεκρικῶν παραστάσεων νὰ κοσμοῦσι· ἀλλὰ ποῦ καὶ πῶς ἐτοποθετοῦντο αἱ ζωοφόροι αὗται;

Καὶ ὁ τόπος τῆς εὐρέσεως καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν γραφαὶ σαφῶς μαρτυροῦσιν ὅτι ἐχρησίμευον εἰς κόσμον τῶν τάφων ἐν γένει· ἂν δὲ ἡ πληροφορία ὅτι οἱ τοῦ ἐν Βερολίῳ Μουσείου πίνακες ἐντὸς τοῦ τάφου γυναικὸς εὐρέθησαν (Gazette archéol. XIII σελ. 225) ἦτο βάσιμος, ὁ κύκλος τῶν υποθέσεων μας ἤθελε γίνῃ πολὺ στενός· ἀλλ' ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀγγείων τοῦ ἐν Βερολίῳ Μουσείου ὁ Furtwängler ἀναφέρει μόνον τὸν τόπον, περὶ δὲ τοῦ τρόπου τῆς εὐρέσεως τῶν ἐν λόγῳ θραυσμάτων λέγει μόνον ὅτι ἡ κατάστασις, ἐν ἣ ταῦτα εὐρέθησαν, καθίστα πολὺ πιθανὴν τὴν ὑπόνοιαν ὅτι αἱ πλίνθοι εἶχον ἐπίτηδες θραυσθῆ. Ὅτι δὲ τοῦτο κατ' αὐτὴν τὴν ταρῆν ἐγένετο ἠδύνατό τις τούτοις ἐπόμενος καὶ ἀπὸ εἰκασίας εἰς εἰκασίαν προβαίνων νὰ υποθέσῃ, ἀλλ' εἰς τὴν εἰκασίαν ταύτην ἠδυνάμεθα νὰ ἀντιπαρατηρήσωμεν ὅτι εἰς συντριβὴν τῶν βραείων τούτων κεραμιδοειδῶν πλίνθων θὰ ἐχρειάζετο μεγάλη δύναμις, ἥτις ὅλως ἀνάρμοστος θὰ ἦτο πρὸς τὴν καθαρῶς συμβολικὸν χαρακτῆρα ἔχουσαν πράξιν τῆς θραύσεως οἰωνοῦ ποτε τοῖς νεκροῖς προσφερομένων ἀντικειμένων. Τούναντίον μάλιστα ἐκ τῆς ἀληθῶς μεγάλης ἀκρωτηριάσεως τῶν πλίνθων ἀνάγκη νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αὗται οὐχὶ ἐντὸς τοῦ τάφου δηλ. ἐν σχετικῇ τινι ἀσφαλείᾳ εὐρίσκοντο· ἄλλως θὰ ἐδικαιούμεθα νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι σχεδὸν ἀλύμαντοι ἤθελον ἐξαχθῆ τῆς γῆς. Πρὸς δὲ τούτοις, ἵνα καὶ τοῦτο προσθέσωμεν, αὐτὰ τὰ θραύσματα τῶν ἄλλοτε τοσοῦτον ἐκτενῶν παραστάσεων οὕτως ὀλιγάριθμα καὶ κολοδὰ εὐρεθέντα ἀποκρούουσιν ὡσαύτως τὴν ὑπόθεσιν ὅτι θραύσας τις πρῶτον τὰς πλίνθους ταύτας κατὰ τὴν ταρῆν τὰς ἔρριψεν ἔπειτα εἰς τὸν τάφον, εἰδὲτι ἂν οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, θὰ εἶχομεν αὐτὰς

(τὰς παραστάσεις) σήμερον ὀλοκλήρους ἔστω καὶ ἐν συντρίμμασι.

Ἰπετέθη ἤδη σιωπηλῶς ὅτι αἱ πλίνθοι αὗται προωρισμέναι ἦσαν νὰποτελῶσι συνεχεῖς ζωοφόρους στερρῶς που ἰδρυμένας· ἡ τῶν στενῶν πλευρῶν ἐξωτερικὴ διασκευὴ καὶ ἡ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 θραύσματος ἐπιγραφὴ, ἥς ἡ συνέχεια εὐρίσκετο προδήλως ἐν τῇ παρακειμένῃ πλίνθῳ, ὑποστηρίζουσι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Τῆς δὲ ὑποθέσεως ταύτης ὅτι δηλ. αἱ πλίνθοι ἀπετέλουσαν ζωοφόρους τεθείσης ὡς βάσεως, δύο ἐξηνέχθησαν, ὅσον ἐγὼ οἶδα, γινώμαι περὶ τοῦ σκοποῦ τῶν ἐν λόγῳ ζωοφόρων, ἡ μὲν ὅτι προωρισμέναι ἦσαν νὰ κοσμοῦσι τοὺς τοίχους τῶν τάφων ἡ δὲ ὅτι ἐκόσμουσαν τὴν σαρκοφάγον αὐτὴν. Ἀλλ' εἰς ταῦτα ἀντιστρατεύονται ὅχι μόνον ὅσα ἀνωτέρω ἀνέφερα περὶ τῆς καταστάσεως, ἐν ἣ τὰ θραύσματα εὐρέθησαν, ἀλλ' εἰς μὲν τὴν πρώτην γινώμην καὶ τὸ ὅτι ἀκόμη ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἰδίως τάφου διακόσμησις ἀντίκειται ὅλως εἰς τὰ ἀττικὰ ἔθιμα, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ὅτι ἵνα τις τὴν σαρκοφάγον οὕτω πως διακοσμήσῃ ὤφειλε καὶ αὐτὴν ταύτην ὀλοκλήρον ἐκ πηλοῦ νὰ κατασκευάσῃ, ὡς τοῦτο ἐν Κλαζομεναῖς ἐγένετο.

Τὸ πρόβλημα λύεται διὰ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 θραύσματος· ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶχε τὸ πρῶτον χαραχθῆ ἐπιπολαίως κατόπιν δὲ καὶ διὰ χρώματος γραφῆ καὶ δὴ καὶ οὐχὶ κατὰ πάντα ἡ αὐτὴ· ὁ τεχνίτης εἶχε δηλ. πρῶτον χαραξέει τὰδε τὰ γράμματα:

Ν Ο Σ Σ Ε Σ Τ Ο Δ Ε Σ Τ Ι Ν Α Ρ Ε Ι Ο

εἶτα δὲ διορθῶν καὶ τί του λάθος καὶ παραλείπων τὸ Ν τοῦ ἐστί ἔγραψε τὰδε:

Ι Ο Σ Σ Ε Μ Α Τ Ο Δ Ε Σ Τ Ι Α Ρ Ε Ι Ο

Προδήλως δὲ ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ λείψανα ἐμμέτρου τινὸς ἐπιτυμβιδίου ἐπιγραφῆς, ἥτις πᾶσαν αἶρει ἀμφιβολίαν σαφῶς φηγεγομένη ὅτι τούδε ἐστὶ τὸ σῆμα νεκροῦ τινος, οὗ ἴσως καὶ ὑπάρχει τὸ ὄνομα ἐν τοῖς σωζομένοις γράμμασι (Ἀρείου). Αἱ ἐκ τῶν τοιούτων λοιπὸν πηλίνων πλίνθων ζωοφόροι ἐκόσμουσαν τὰ σήματα. Ἀλλ' ὁποῖά τινα πρέπει νὰ φαντασθῶμεν ταῦτα τὰ σήματα;

Οὐδὲν θὰ ἐκώλυε νὰ υποθέσωμεν ὅτι ἦσαν ἐκτισμένα ἐκ λίθου, ἀφ' οὗ ὑπάρχουσι βέβαια παραδείγματα διακοσμήσεως δι' ὀπτῶν πλίνθων λιθι-

νων οικοδομημάτων (Dörpfeld, Verwendung von Terrakotten am Geison und Dache griechischer Bauwerke σελ. 12), ἀλλ' ἡ χρῆσις αὐτῶν ἐνταῦθα (ἐν τοῖς λιθίνοις δηλ. οικοδομήμασι) εὐλόγως ὑποτίθεται ὅτι ἐξεπήγασεν ἐκ τῶν χρόνων ἐκείνων, καθ' οὓς ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἰς τὸ πρῶτον ἔτι στάδιον τῆς ἀναπτύξεώς της εὕρισκετο, ὁπότε δηλ. τῶν τοίχων τοῦ οικοδομήματος ἐξ ὠμῶν πλίνθων οικοδομουμένων μάλιστα τοῦ ξύλου καὶ τοιούτων ὀπτῶν πλίνθων ἡ χρῆσις ἀναγκαία καὶ ἀρμόζουσα εἰς διακόσμησιν ἦτο (Dörpfeld ἐν Aufsätze E. Curtius gewidmet σελ. 139)· ἀλλ' ὡσαύτως τὸ ξύλον ἀγόμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι περιέβαλλε τὸ κατ' ἀρχὰς καὶ τὰς ἡμετέρας ὀπτὰς πλίνθους καὶ ἂν ἀκόμη δεχθῶμεν ὅτι κατόπιν ἐν τισὶ παραδείγμασιν ἀντὶ τοῦ ξύλου ἐγένετο καὶ τοῦ λίθου χρῆσις. Καὶ τῷ ὄντι βλέπομεν ὅτι αἱ τῶν στενῶν πλευρῶν ἐπιφάνειαι εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον ὀλίγον ἀκριβῶς ἐπεξεργασμέναι, ὥστε ὁ μεταξὺ δύο παρακειμένων πλίνθων κατὰ τὴν συντοποθέτησιν αὐτῶν ἀρμός ἔπρεπε νὰ εἶναι κεκαλυμμένος, ὡσεὶ ἐκάστη πλίνθος καθ' ὀλοκληρίαν ἐν ἰδίῳ πλαισίῳ ἐμπεριείχετο καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀπὸ τῆς παρακειμένης ὀλοτελῶς κεχωρισμένη ἦτο, τοῦθ' ὅπερ καὶ αὐτὴ ἡ διπλῆ μέλαινα γραμμὴ ἢ ἐκάστην πλίνθον περιθέουσα μαρτυρεῖ. Καὶ ὁμοίως δὲν πρέπει πάλιν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ πλίνθοι ἐχωρίζοντο ἀπ' ἀλλήλων διὰ μεγάλων ἐν τῷ μεταξὺ διαστημάτων, διότι ὄχι μόνον αἱ παραστάσεις αἱ ἐπ' αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐτέρας εἰς τὴν ἐτέραν πλίνθον ἀποτελοῦσι συνέχειαν ἀδιάσπαστον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἀρχομένη ἐπὶ τινος αὐτῶν εἶχε τὴν συνέχειάν της ἐπὶ τῆς παρακειμένης. Φανερόν δὲ ὅτι τοῦτο εὐκολώτερον ἠδύνατο νὰ κατορθωθῇ ἐν τῷ ξύλῳ ἢ ἐν τῷ λίθῳ, εἰ καί, ὡς ἐρρήθη, καὶ τούτου ἡ χρῆσις ἀδύνατος δὲν ἦτο ἐνίοτε.

Ἐπεὶ δὲ τῆς παραδοχῆς ξυλίνων σημάτων, ὧν χρῆσιν ποιοῦνται καὶ σήμερον ἔτι ὅσοι λίαν πολυδάπανον ὑπολαμβάνουσι διαρκέστερον τοῦ τάφου κόσμον, φαίνεται συνηγοροῦσα καὶ ἡ σύγκρισις σήματος, ὅπερ μεταξὺ τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐπιτυμβιδίων μνημείων εἶναι μοναδικὸν μέχρι τοῦδε, τὸ ἐκ Λαμπτρῶν σῆμα (Athen. Mittheilungen XII πίν. 2). Τὸ τε σχῆμα αὐτοῦ καὶ ἡ τοῦ θρήνου ἀπεικόνισις ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σήματος καὶ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν πλαγίων αὐτοῦ πλευρῶν τῶν ἐν ἄλλοις μνημείοις

πάσης διακοσμῆσεως ἐστερημένων εἶναι πρωτοφανῆς. Ὁ Winter (ἔ. ἀ. σελ. 107) ὑπέδειξεν ἤδη τὴν συγγένειαν τοῦ μνημείου πρὸς τὰς παραστάσεις τῆς προθέσεως· ἐὰν δὲ ἐν αὐτῷ δὲν βλέπομεν ἀπεικονισμένον τὸν ἐν πομπῇ θρηνηφθοῦντα χορόν, ἀλλὰ τοὺς ἐγγύτατα συγγενεῖς μόνον, τὸ πρᾶγμα ἐξηγεῖται ἐξ αὐτοῦ τοῦ μεγέθους τοῦ μνημείου, ὅπερ ἠνάγκασε τὸν τεχνίτην νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ καίρια. Ἐν τῇ παραστάσει τῆς προσόψεως ἐπέδρασε προδήλως τὸ παράδειγμα τῶν συνήθων ἐκείνων νεκρικῶν στηλῶν ἐν αἷς ὑπὸ τὴν κυρίαν παράστασιν ἐκονίζεται ὁ νεκρὸς ἐν ὄλῃ τῇ ἄλλοτε κατὰ τὸν βίον λαμπρότητι αὐτοῦ δηλ. ὡς νεάζων ἱππεύς· ἀντικαθίστα δὲ ἡ παράστασις αὕτη ἐνταῦθα τὴν τῆς κυρίας προθέσεως εἰκόνα. Ἀλλ' ἄνευ τῆς προϋπάρξεως παραδειγμάτων τοιούτων ἐκτενῶν ζωοφόρων, αἵτινες, ὡς ἀνωτέρω ἐξ ἄλλων ὁρμώμενοι τεκμηρίων ἐδείξαμεν, εἰς διακόσμησιν σημάτων ἐχρησίμευον, τὸ σύνολον τοῦ ἐκ Λαμπτρῶν μνημείου θὰ ἦτο ἀνεξήγητον. Ἡδυνάμεθα λοιπὸν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ μνημείῳ (τῷ ἐκ Λαμπτρῶν), οὗ τὴν συγγένειαν πρὸς ξύλινα πρότυπα ἐτεκμήρατο ἤδη ὁ Winter, ἀνευρίσκομεν ἐν σμικρῇ τὴν ἐπανάληψιν τῶν παρ' ἡμῶν προϋποθεθέντων ἐκείνων μεγαλειτέρων νεκρικῶν μνημείων, καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ ὡς ἀποδεδειγμένον νὰ ἐκλάβωμεν ὅτι καὶ ταῦτα ἐπίσης ἐκ ξύλου συνίσταντο. Ἀλλὰ τὰ ἄμεσα πρότυπα τοῦ λιθίνου τούτου σήματος εἶναι αἱ αἰγυπτιακαὶ ξύλινοι κιβωτοί, οἳ ἢ ἀπεικονισθεῖσα ἐν ταῖς Athen. Mittheil. XII σελ. 148· καὶ εἶναι μὲν καὶ αὗται ὡσαύτως ἀπομίμησις μικρῶν οικοδομημάτων, ἀλλ' ἐκ τούτου οὐδόλως ἔπεται ὅτι τοιοῦτον θὰ ἦτο καὶ τῶν παρ' ἡμῶν ζητούμενων νεκρικῶν μνημείων τὸ σχῆμα. Ὡς νέαν ἔνδειξιν τῆς χρήσεως τοῦ ξύλου ἐν τοῖς σήμασι δύναται τις βεβαίως νὰ ὑπολάβῃ τὸ ἐκ Λαμπτρῶν μνημεῖον, δυσκόλως ὁμοίως δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν τὰ νεκρικὰ ἐκεῖνα κτίσματα, περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος ἐνταῦθα, ὅτι ἐκ μόνου ξύλου ἦσαν πεποιημένα. Τὴν χρῆσιν ὁμοίως τοῦ ξύλου καὶ τῶν ὀπτῶν πλίνθων ἀνεύρομεν ἐν τοῖς ναοῖς, ὧν οἱ τοῖχοι ἐξ ὠμῶν πλίνθων ἦσαν πεποιημένοι, παρὰ τοῖς μεῖζοσι λοιπὸν τῶν νεκρικῶν τούτων μνημείων ἢ χρῆσις αὐτῶν (τῶν ὠμῶν πλίνθων) δυνάμεθα νὰ διίσχυρισθῶμεν ἦτο σχεδὸν ἐπίσης ἀναπόφευκτος. Πρὸς δὲ

τούτοις ἂν κατά τινα ἀττικὸν νόμον¹ ὠρίζετο «ne quis sepulcrum faceret operosius quam quod de-
cem homines effecerint triduo» τοῦτο ἴσα ἴσα μᾶς
ἄγει εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς κατασκευῆς μεγαλειτέρων
μὲν τινων νεκρικῶν κτισμάτων, ἀλλ' ὄχι πολυτε-
λῶν λιθίνων σημάτων² καὶ ἂν ἀκόμη ἀπηγορεύετο
τὸ ἐπιτυμβίδιον μνημεῖον «opere tectorio exornari»
τουτέστι νὰ περιλείψῃ τις χρίσματι, ἢ ἀπαγόρευ-
σις αὕτη εἶναι ἀκατανόητος διὰ πᾶν ἄλλο εἶδος ση-
μάτων, ὅσα γινώσκωμεν, καὶ μόνον ἐπὶ κτισμάτων
ἐξ ὠμῶν πλίνθων θὰ ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῆ³. Τοι-
ούτον δὲ κτίσμα ἠδύνατο νὰ εἶναι τὸ ἐν τοῖς *Annali*
1835 πίν. D, 1 ἀπεικονισθὲν (παράβ. Brückner,
Ornament und Form der attischen Grabstelen
σελ. 77, 1. Athen. Mittheil. XII σελ. 112).

* Ἄν δὲν στερεῶνται ὀρθότητος τὰ μέχρι τοῦδε εἰ-
ρημένα καὶ τὰ ἰδιόρρυθμα τότε ἐκεῖνα κεράμια

σκεύη, τὰ πρὸ πολλοῦ ὡς *καλυπτῆρες*⁴ ὑπολαμ-
βανόμενα ἀποβάλλουσι μέγα μέρος τοῦ παραδόξου
αὐτῶν (παράβ. Studniczka, *Jahrbuch* II σελ. 69.
Rayet καὶ Collignon, *Céramique grecque* σελ. 389.
Pottier ἐν τῷ τοῦ Dumont ἔργῳ *Céramiques de la*
Grèce propre I σελ. 381). Μαρτυροῦσι καὶ οὗτοι
ὅτι ἐν τοῖς νεκρικοῖς μνημείοις ἐποιοῦντο χρῆσιν
καὶ φθαρτοῦ ὑλικοῦ. Βεβαίως δὲν πρέπει νὰ υποθέ-
σωμεν ὅτι ὁλόκληρος στέγη ἐκ τοιούτων λεπτο-
φυῶν κεράμων ἐσκεπάζετο· ἀπετέλουν ἀπλῶς τὸν
διάκωσμον, ὅστις ἔστεφε ξύλινόν τι μνημεῖον καὶ
πρὸς τὴν τούτου ἀετωματοειδῆ κορυφὴν δι' ἡλῶν
ἦσαν προσηλωμένοι. Τοῦτο δὲ καὶ μαρτυρεῖ ἡμῖν
συγχρόνως ὅτι οὐδεμίαν ἀληθῆ στέγην ἐν τῇ κυρίᾳ
τῆς λέξεως σημασία νὰ υποθέσωμεν ἔχομεν.

PAUL WOLTERS

¹ Κικέρων, *Περὶ νόμων* II, 26.

² Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς (παρὰ Κικέρωνι) ἀναφέρεται ξητῶς εἰς
τὰ τοῦ Κεραμικοῦ σήματα (*amplitudines sepulcrorum quas in*
Ceramico videmus) ὥστε ἢ ὑπόθεσις ὅτι προῦκειτο ἴσως περὶ τῆς
ἐπιχώσεως τύμβου (χρώματος) τινός, οὗ τὸ ὕψος ὁ Πλάτων ἐν τοῖς
νόμοις σελ. 958 περιορίζει εἰς «πέντε ἀνδρῶν ἔργον ἐν πένθ' ἡμέραις
ἀποτελούμενον», δὲν ἔχει χώραν.

³ Τὸ ὅτι παρὰ Κικέρωνι λέγεται πρὸς τούτους «*neq Hermas hos,*
quos vocant, licebat imponi» δὲν ἔπεται ὅτι ἀπηγορεύετο ἡ ἴδρυ-
σις Ἑρμῶν ἐπὶ τῶν τοιούτων σημάτων ἀλλ' ἐπὶ τοῦ τάφου ἐν γένει·
ἢ δὲ ἀπαγόρευσις τοῦ ἐπιταφίου λόγου, ἥτις εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν
ἀνωτέρω διάταξιν ἀναγράφεται, δικαιοῦ ἡμᾶς νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἡ ἴδρυ-
σις τῶν Ἑρμῶν ἀπηγορεύετο κυρίως οὐχὶ ὡς τι πολυτελὲς ἴδρυμα,
ἀλλ' ὡς τις παρὰ πολὺ μεγάλη τιμὴ ἢ ὥστε παντὶ ἐκάστω νὰ ἐπιτρέ-
πηται. Ἐναντίον δὲ τῆς ἐνστάσεως ὅτι δῆθεν τὸ *opus tectorium*
ἠδύνατο νὰ ἀναφέρηται εἰς τὴν διακόσμησιν ὑπογαίῶν νεκρικῶν θα-
λάμων, ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τοιοῦτοι τάφοι ἐξ ἐκείνων τῶν
χρόνων δὲν ἐγένοντο μέχρι τοῦδε γνωστοὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ, κατὰ δὲ τὸν
τοῦ Σόλωνος διίσχυρισμόν (*Πλουτάρχ.* Σόλ. 10) «μῖαν ἑκάστον Ἀ-
θηναίων ἔχειν οὐκ ἔστιν, Μεγαρέων δὲ καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρας ἐν μῆ κεί-
σθαι» οὐδὲ νὰ υποθεθῶσιν ὡς ὑπάρξαντες εἶναι δυνατόν.

⁴ Ἐν τῷ *Literarisches Centralblatt* 1889 σελ. 481 ἡ ἔρμηνεία
αὕτη θεωρεῖται ἀμφίβολος, προτείνεται δὲ ἡ γνώμη ὅτι ταῦτα ἦσαν
σκεύη δι' ὧν ἐσκεπάζον τὸ πρὸς τὰς θυσίας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ χρῆσιμον
πῦρ ἀπὸ τοῦ ἀνέμου αὐτὸ προφυλάσσοντες. Τὸ μνημονευόμενον ἐκεῖ
ἀναγλύφου θεῶσματος τῆς συλλογῆς Santangelo (ἔχω τούτου πρὸ
ὀφθαλμῶν σακρίσματι τι ὃ πρὸ ἐτῶν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἐξεπύνησα)
δεικνύει ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἡμικυκλικὸν τι ἐπίθεμα, ὅπερ ἀναμφίβως
πρὸς τούτον ἦν τὸν σκοπὸν πεποιημένον καὶ ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ εὐρη-
ται π. χ. ἐπὶ τῆς Πομπηϊανῆς τοιχογραφίας τῆς εἰκονίζουσης τὸν θά-
νατον τοῦ Λαοκόοντος (παράβ. Darenberg et Saglio, *Dictionnaire*
des antiquités I, 1 σελ. 352. *Annali* 1849 σελ. 392. 1867 σελ.
106. 1875 σελ. 274). Ἡ γνώμη ὅμως ὅτι καὶ οἱ ἡμέτεροι *καλυ-*
πτῆρες πρὸς τοιοῦτόν τινα ἐγρησόμενον σκοπὸν ἀνασκευάζονται ὄχι
μόνον ὑπὸ τῆς συγχῆς αὐτῶν εὐρέσεως ἐν νεκροπόλει (πρόσφατον
παράδειγμα ἐν τῷ Ἀρχ. Δελτίῳ 1888, σελ. 27, 35· παράβ. πρὸς
τούτους καὶ Athen. Mittheil. XIII σελ. 228) ἀλλὰ πρὸ πάντων ὑπὸ
τῆς ὑπὸ τοῦ Studniczka γενομένης ἐρεύνης περὶ τοῦ προορισμοῦ αὐ-
τῶν, προωρισμένων ὄντων νὰ ὡς ἐπιτεθειμένοι ἐπὶ υποκειμένης ἀετω-
ματοειδοῦς βάσεως, καὶ τῶν ὀπῶν δι' ὧν πρὸς ταύτην τὴν βᾶσιν στερεῶς
νὰ προσηλῶνται ἔπρεπε· ἀλλὰ καὶ ἡ σμικρότης αὐτῶν, ἥτις οὐδὲ καὶ
τοῦ ἐλαχίστου λόγου ἄξιον πῦρ θὰ ἐπέτρεπε νὰ καίῃ ὑπ' αὐτούς, δὲν
συνηγορεῖ βέβαια ὑπὲρ τῆς ἀνωτέρω γνώμης.

ΑΤΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Λιβ. Κ. Γραβιέρων - Αθήναις.